

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

$$\left(\frac{T_1}{T_2}\right)^2 = \left(\frac{a_1}{a_2}\right)^3$$

TADQIQOTLAR

ILM-FAN

TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2026

Google Scholar

zenodo

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR
NAZARIYASI » NOMLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI TO'PLAMI

3-JILD 7-SON

Konferensiya to'plami va tezislari quyidagi xalqaro
ilmiy bazalarda indexlanadi

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

**O'zbekistonda innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirishning
iqtisodiy samaradorligi****Tokhirbek Tojimamatov**

Mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonda innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligi, uning asosiy omillari va rivojlantirish mexanizmlari tadqiq etilgan. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida ishlab chiqarish korxonalarida innovatsion texnologiyalarni joriy etish, mavjud ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish, resurslardan samarali foydalanish va yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri sifatida ko'rib chiqilgan. Tadqiqotda innovatsion faoliyatning korxonalar ishlab chiqarish hajmi, mehnat unumdorligi, mahsulot tannarxi, rentabellik darajasi va raqobatbardoshligiga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekistonda innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirishda ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasi, investitsiyalarni jalb qilish, ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini qo'llab-quvvatlash, innovatsion ishlanmalarni tijoratlashtirish hamda davlat tomonidan yaratilayotgan institutsional imkoniyatlarning ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot natijasida innovatsion ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish va ularning uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta'minlash bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion ishlab chiqarish, iqtisodiy samaradorlik, innovatsion korxonalar, innovatsion faoliyat, texnologik modernizatsiya, investitsiya, ilm-fan, ishlab chiqarish, mehnat unumdorligi, raqobatbardoshlik, tijoratlashtirish, yuqori qo'shilgan qiymat, O'zbekiston iqtisodiyoti.

KIRISH. Jahon iqtisodiyotida texnologik taraqqiyotning jadallashuvi, raqobat muhitining kuchayishi va ishlab chiqarish jarayonlarining raqamlashtirilishi korxonalar faoliyatida innovatsion yondashuvlarni keng joriy etishni taqozo etmoqda. Bugungi kunda iqtisodiy o'sishning muhim manbalaridan biri sifatida ishlab chiqarish korxonalarining innovatsion faolligi, yangi texnologiyalarni o'zlashtirish qobiliyati va ilmiy-tadqiqot natijalarini amaliyotga tatbiq etish darajasi namoyon bo'lmoqda. Shu jihatdan innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirish nafaqat alohida xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy natijalarini yaxshilash, balki mamlakat iqtisodiyotining tarkibiy o'zgarishi, mehnat unumdorligining oshishi va yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish hajmining kengayishiga xizmat qiladi.

Innovatsion ishlab chiqarish korxonasi deganda yangi yoki takomillashtirilgan texnologiyalar, mahsulotlar, ishlab chiqarish usullari va boshqaruv yechimlarini muntazam ravishda o'z faoliyatiga joriy etuvchi hamda ilmiy-texnik yangiliklardan iqtisodiy manfaat olishga intiluvchi xo'jalik yurituvchi subyekt tushuniladi.

Bunday korxonalar an'anaviy ishlab chiqarish subyektlaridan texnologik yangilanishga yuqori darajada e'tibor qaratishi, ilmiy-tadqiqot faoliyati bilan aloqadorligi va bozordagi o'zgarishlarga tez moslashish imkoniyati bilan farqlanadi. Innovatsion faoliyatning samarali tashkil etilishi natijasida mahsulot tannarxini kamaytirish, ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasini oshirish, mehnat unumdorligini yuksaltirish va mahsulot sifatini yaxshilash imkoniyatlari kengayadi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, innovatsion rivojlanishni jadallashtirish va ishlab chiqarish tarmoqlarining texnologik salohiyatini oshirishga qaratilgan tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Mamlakatda ilm-fan va innovatsiyalarni rivojlantirish, ilmiy-tadqiqot natijalarini ishlab chiqarishga joriy etish, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish va yangi texnologiyalarni o'zlashtirish uchun institutsional sharoitlarni takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mazkur jarayonlar ishlab chiqarish korxonalarining innovatsion faolligini oshirish va ularning iqtisodiy samaradorligini ta'minlash uchun muhim zamin yaratmoqda.

Innovatsion ishlab chiqarishni rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligi, avvalo, innovatsiyaga yo'naltirilgan investitsiyalarning korxona faoliyatining yakuniy natijalariga ta'siri orqali namoyon bo'ladi. Yangi texnologiyalarni joriy etish natijasida ishlab chiqarish xarajatlarining kamayishi, mahsulot ishlab chiqarish hajmining ortishi, resurslardan foydalanish samaradorligining oshishi va korxona foydasining ko'payishi innovatsion faoliyatning asosiy iqtisodiy natijalari hisoblanadi. Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalar korxonalarga yangi bozor segmentlariga kirish, eksport salohiyatini oshirish va xalqaro raqobat muhitida barqaror faoliyat yuritish imkonini beradi.

Biroq innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirish jarayonida qator muammolar ham mavjud. Xususan, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlarining cheklanganligi, ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish darajasining yetarli emasligi, malakali innovatsion kadrlar taqchilligi, ayrim korxonalarda texnologik bazaning eskirganligi va ilmiy tashkilotlar bilan ishlab chiqarish subyektlari o'rtasidagi hamkorlikning yetarli darajada rivojlanmaganligi innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biridir.

Innovatsion ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini baholashda ishlab chiqarish hajmi, mahsulot tannarxi, mehnat unumdorligi, rentabellik, innovatsion mahsulotlar ulushi, asosiy vositalardan foydalanish samaradorligi, investitsiyalarning qaytish muddati va eksport hajmi kabi ko'rsatkichlardan foydalanish mumkin. Ushbu ko'rsatkichlarning dinamik tahlili innovatsion texnologiyalarni joriy etishning korxona faoliyatiga ta'sirini aniqlash hamda

mavjud muammolarni bartaraf etish bo'yicha tegishli boshqaruv qarorlarini ishlab chiqish imkonini beradi.

Shundan kelib chiqib, mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekistonda innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini tadqiq etish, unga ta'sir etuvchi asosiy omillarni aniqlash hamda innovatsion faoliyat samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot doirasida innovatsion texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy natijalari, investitsion ta'minot, ilmiy-tadqiqot va ishlab chiqarish integratsiyasi, innovatsion ishlanmalarni tijoratlashtirish hamda korxonalarning raqobatbardoshligini oshirish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi.

ASOSIY QISM. O'zbekistonda innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish, ishlab chiqarishning texnologik darajasini yuksaltirish va yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda korxonalarning barqaror faoliyati nafaqat mavjud ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish, balki yangi texnologiyalarni o'zlashtirish, innovatsion mahsulotlar yaratish, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish va raqamlashtirish hamda ilmiy-tadqiqot natijalarini amaliyotga joriy etish imkoniyatlariga ham bog'liq. Shu sababli innovatsion faoliyatni korxona rivojlanish strategiyasining ajralmas qismiga aylantirish iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Innovatsion ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligi innovatsiyaga yo'naltirilgan mablag'lar va resurslarning iqtisodiy natijaga aylanish darajasi bilan belgilanadi. Bunda yangi texnologiyalarni joriy etish natijasida ishlab chiqarish xarajatlarining kamayishi, mehnat unumdorligining oshishi, mahsulot ishlab chiqarish hajmining ko'payishi, mahsulot sifatining yaxshilanishi, energiya va xomashyo sarfining qisqarishi hamda korxona foydasining ortishi asosiy iqtisodiy natijalar sifatida namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, innovatsiyalar korxonaning bozordagi mavqeini mustahkamlash, yangi iste'molchilarni jalb qilish va eksport geografiyasini kengaytirish imkoniyatlarini ham yaratadi.

Innovatsion ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorligini baholashda korxonaning innovatsion faoliyatiga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi va ushbu investitsiyalardan olinadigan natija o'rtasidagi nisbat muhim ahamiyatga ega. Innovatsion loyiha samaradorligini umumiy holda quyidagi formula orqali ifodalash mumkin:

$$E = (\Delta F + \Delta T + \Delta D) - I$$

bu yerda

E — innovatsion loyihaning umumiy iqtisodiy samarasi;

ΔF — innovatsiyani joriy etish natijasida olingan qo'shimcha foyda;

ΔT — ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish hisobiga tejalgan mablag';

ΔD — innovatsiya natijasida olingan qo'shimcha daromad;

I — innovatsion loyihaga yo'naltirilgan investitsiyalar.

Mazkur yondashuv innovatsion loyihaaning faqat qo'shimcha foyda keltirishini emas, balki xarajatlarni kamaytirish va qo'shimcha daromad shakllantirish orqali korxonaning umumiy moliyaviy holatiga ta'sirini ham baholash imkonini beradi. Bunda innovatsion investitsiyalarning samaradorligi yuqori bo'lishi uchun loyihaaning texnik jihatdan amalga oshirilishi bilan bir qatorda uning bozor talabi, ishlab chiqarish xarajatlari va kutilayotgan daromadlari ham oldindan chuqur tahlil qilinishi zarur.

O'zbekistonda innovatsion ishlab chiqarish korxonalarining rivojlanishi, avvalo, iqtisodiyotning real sektorida texnologik yangilanish jarayonlarini jadallashtirish bilan bog'liq. Ishlab chiqarish korxonalarida zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi mavjud uskunalarning unumdorligini oshirish, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish va mahsulot tannarxini kamaytirish imkonini beradi. Ayniqsa, energiya tejamkor texnologiyalar, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari, raqamli ishlab chiqarish, sun'iy intellekt elementlari va zamonaviy logistika texnologiyalaridan foydalanish korxonalar samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Innovatsion ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorligiga ta'sir etuvchi asosiy omillardan biri ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini rivojlantirishdir. Ilmiy-tadqiqot faoliyati natijasida yangi mahsulot va texnologiyalar yaratiladi, ishlab chiqarishdagi texnik va tashkiliy muammolarga ilmiy asoslangan yechimlar ishlab chiqiladi. Shu sababli korxonalar oliy ta'lim muassasalari, ilmiy-tadqiqot institutlari va texnologik markazlar bilan hamkorlikni kuchaytirishi zarur. Bunday hamkorlik orqali ishlab chiqarishdagi real muammolar ilmiy tadqiqotlar uchun yo'nalish sifatida shakllanadi va ilmiy ishlanmalar amaliy ishlab chiqarish ehtiyojlariga moslashtiriladi.

Innovatsion korxonalarni rivojlantirishda ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasining kuchayishi alohida ahamiyatga ega. Ilmiy tashkilotlarda yaratilgan yangi texnologiyalar, materiallar, usullar va ishlanmalar ishlab chiqarish korxonalarida sinovdan o'tkazilishi va tijoratlashirilishi orqali iqtisodiy qiymatga ega bo'ladi. Shu jihatdan "ilmiy tashkilot — oliy ta'lim muassasasi — innovatsion korxona — investor — davlat" o'rtasidagi hamkorlik mexanizmini rivojlantirish innovatsion faoliyatning samaradorligini oshirish imkonini beradi. Mazkur tizimda davlat institutsional sharoitlarni yaratadi, ilmiy tashkilotlar innovatsion ishlanmalarni ishlab chiqadi, oliy ta'lim muassasalari malakali kadrlar va ilmiy salohiyat bilan ta'minlaydi, korxonalar texnologiyalarni ishlab chiqarishga joriy qiladi, investorlar esa zarur moliyaviy resurslarni jalb etadi.

Innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirishda moliyaviy ta'minot muhim o'rin tutadi. Innovatsion loyihalarning o'ziga xos xususiyati shundan iboratki, ularni amalga oshirish uchun dastlab katta miqdorda investitsiya talab qilinishi, biroq iqtisodiy natija ma'lum vaqt o'tgandan keyin shakllanishi mumkin.

Shu sababli korxonalar innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda o'z mablag'lari bilan bir qatorda bank kreditlari, investitsiyalar, grantlar, venchur kapitali va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlaridan foydalanishi maqsadga muvofiq. Moliyalashtirish manbalarining diversifikatsiyasi innovatsion loyihalarni amalga oshirishdagi moliyaviy xavflarni kamaytiradi.

Innovatsion ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirishda investitsiyalarning qaytish muddatini qisqartirish ham muhim hisoblanadi. Buning uchun innovatsion loyihalarni tanlashda ularning texnologik samaradorligi bilan bir qatorda iqtisodiy rentabelligi, bozor sig'imi, mahsulotga bo'lgan talab, ishlab chiqarish xarajatlari va raqobat muhiti hisobga olinishi kerak. Agar yangi texnologiyani joriy etish natijasida ishlab chiqarish xarajatlari sezilarli darajada qisqarsa va mahsulotga talab yuqori bo'lsa, investitsiyaning qoplanish muddati qisqaradi va loyiha iqtisodiy jihatdan jozibador bo'ladi.

Innovatsion korxonalar faoliyatining samaradorligini baholashda mehnat unumdorligi alohida ko'rsatkich sifatida qaraladi. Zamonaviy texnologiyalarni ishlab chiqarishga joriy etish bir xodimga to'g'ri keladigan mahsulot hajmini oshirish imkonini beradi. Ishlab chiqarish jarayonlarining avtomatlashtirilishi natijasida qo'l mehnatiga bo'lgan ehtiyoj kamayib, xodimlarning murakkab va yuqori malaka talab qiluvchi vazifalarni bajarishga yo'naltirilishi mumkin. Natijada korxonaning mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi ortadi.

Innovatsion texnologiyalarni joriy etish mahsulot tannarxiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Xomashyo, energiya, suv va boshqa resurslardan foydalanishning optimallashtirilishi mahsulot birligiga to'g'ri keladigan xarajatlarni kamaytiradi. Buni quyidagi ko'rsatkich orqali ifodalash mumkin:

$$T_s = (T_0 - T_1) / T_0 \times 100$$

bu yerda

T_s — tannarxning qisqarish darajasi;

T_0 — innovatsiya joriy etilishidan oldingi mahsulot tannarxi;

T_1 — innovatsiya joriy etilgandan keyingi mahsulot tannarxi.

Mazkur ko'rsatkichning oshishi innovatsion texnologiyaning ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishdagi samaradorligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, tannarxning pasayishi mahsulot narxini raqobatbardosh darajada shakllantirish yoki korxonaning foyda marjasini oshirish imkonini beradi.

Innovatsion ishlab chiqarishning yana bir muhim natijasi yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ulushining oshishidir. Xomashyoni oddiy qayta ishlashdan ko'ra, chuqur qayta ishlash, yangi texnologiyalar asosida mahsulot ishlab chiqarish va tayyor mahsulotni xalqaro bozorlarga chiqarish korxonaning iqtisodiy samaradorligini oshiradi. Shu sababli O'zbekiston sharoitida innovatsion ishlab chiqarishni rivojlantirishda mahalliy xomashyo va resurslarni chuqur qayta ishlashga asoslangan texnologik loyihalarga ustuvor ahamiyat berish iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiq.

Innovatsion korxonalarining rivojlanishida raqamlashtirish jarayonlari ham katta imkoniyatlar yaratmoqda. Ishlab chiqarish jarayonlarida raqamli monitoring tizimlaridan foydalanish resurslar sarfini real vaqt rejimida nazorat qilish, texnik nosozliklarni oldindan aniqlash, ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanishni optimallashtirish va boshqaruv qarorlarini tezkor qabul qilish imkonini beradi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi korxonalarda ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv tizimlarini shakllantirishga va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, innovatsion ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligi inson kapitalining rivojlanish darajasiga ham bevosita bog'liq. Zamonaviy texnologiyalarni boshqarish va ulardan samarali foydalanish uchun malakali muhandislar, texnologlar, dasturchilar, iqtisodchilar va boshqa mutaxassislar talab etiladi. Shu sababli korxonalar xodimlarining malakasini muntazam oshirish, oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda amaliy ta'lim dasturlarini tashkil etish va yosh mutaxassislarni innovatsion loyihalarga jalb qilish mexanizmlarini rivojlantirishi zarur.

Innovatsion ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini baholash uchun ko'rsatkichlarning kompleks tizimidan foydalanish maqsadga muvofiq. Bunda ishlab chiqarish hajmining o'sish sur'ati, mehnat unumdorligi, mahsulot tannarxi, rentabellik darajasi, innovatsion mahsulotlar ulushi, ilmiy-tadqiqot xarajatlari, investitsiyalarning qaytish muddati, eksport hajmi va yuqori qo'shilgan qiymat yaratish darajasi kabi ko'rsatkichlar asosiy mezon sifatida olinishi mumkin. 1-jadval. Innovatsion ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini baholash ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	Mazmuni	Kutiladigan natija
Mehnat unumdorligi	Bir xodimga to'g'ri keladigan ishlab chiqarish hajmi	O'sishi
Mahsulot tannarxi	Mahsulot birligiga sarflanadigan xarajat	Kamayishi
Rentabellik	Korxonaning foydalilik darajasi	Oshishi
Innovatsion mahsulotlar ulushi	Yangi mahsulotlarning umumiy ishlab chiqarishdagi hissasi	Oshishi
R&D xarajatlari	Ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlariga sarflangan mablag'	Optimallashtirilgan holda oshishi
Investitsiyaning qaytish muddati	Innovatsion loyihaga kiritilgan mablag'ning qoplanish davri	Qisqarishi
Eksport hajmi	Innovatsion mahsulotlarning tashqi bozordagi sotuv hajmi	Oshishi
Qo'shilgan qiymat	Ishlab chiqarishda yaratilgan yangi	Oshishi

	iqtisodiy qiymat	
--	------------------	--

Mazkur ko'rsatkichlar tizimi innovatsion faoliyatning korxona iqtisodiy natijalariga ta'sirini kompleks baholash imkonini beradi. Bunda alohida ko'rsatkichning o'zgarishini emas, balki ularning o'zaro bog'liqligini tahlil qilish muhimdir. Masalan, yangi texnologiya ishlab chiqarish hajmini oshirgan bo'lsa-da, uni joriy etish xarajatlari haddan tashqari yuqori bo'lsa, loyiha qisqa muddatda iqtisodiy jihatdan samarali bo'lmasligi mumkin. Shu sababli innovatsion loyihalarni baholashda texnologik, moliyaviy va bozor ko'rsatkichlarini birgalikda tahlil qilish talab etiladi.

O'zbekistonda innovatsion ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun, birinchi navbatda, innovatsion faoliyatni moliyalashtirishning barqaror tizimini shakllantirish, ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish mexanizmlarini kuchaytirish va ishlab chiqarish korxonalarining ilmiy tashkilotlar bilan hamkorligini kengaytirish zarur. Ikkinchidan, innovatsion texnologiyalarni joriy etuvchi korxonalar uchun texnologik modernizatsiya jarayonlarini rag'batlantiruvchi iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish lozim. Uchinchidan, yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash va ularni innovatsion ishlab chiqarishga jalb qilishga qaratilgan ta'lim-ishlab chiqarish hamkorligini kuchaytirish talab etiladi.

Bundan tashqari, innovatsion korxonalar o'rtasida kooperatsiya aloqalarini rivojlantirish ham iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Yirik korxonalar atrofida kichik innovatsion ishlab chiqarish subyektlarining shakllanishi yangi texnologiyalar va mahsulotlarning tezroq tarqalishiga, mahalliyashtirish darajasining oshishiga hamda yangi ish o'rinlarining yaratilishiga imkon beradi. Ayniqsa, mahalliy xomashyo va butlovchi qismlardan foydalanishga asoslangan innovatsion ishlab chiqarish klasterlarini rivojlantirish hududlarning iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish imkonini beradi.

Shunday qilib, O'zbekistonda innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligi ko'plab omillarning o'zaro ta'siri natijasida shakllanadi. Ilmiy-tadqiqot faoliyati, investitsiyalar, zamonaviy texnologiyalar, inson kapitali, raqamlashtirish, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va bozor talabi ushbu jarayonning asosiy tarkibiy qismlarini tashkil etadi. Mazkur omillarning yagona tizim asosida boshqarilishi korxonalarning ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, mehnat unumdorligini oshirish, mahsulot sifatini yaxshilash, yangi bozorlarni egallash va yuqori qo'shilgan qiymat yaratish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Natijada innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirish nafaqat alohida korxonaning moliyaviy samaradorligini oshirish, balki mamlakat iqtisodiyotining texnologik tarkibini takomillashtirish, ishlab chiqarishning eksport salohiyatini

kuchaytirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va iqtisodiy o‘shishning sifat jihatidan yangi modelga o‘tishni ta’minlovchi muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi.

XULOSA. Tadqiqot natijalari O‘zbekistonda innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyoti raqobatbardoshligini oshirish, ishlab chiqarish samaradorligini yuksaltirish va yuqori qo‘shilgan qiymatga ega mahsulotlar yaratishning muhim omili ekanligini ko‘rsatdi. Innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqarish jarayonlariga joriy etish korxonalarda mahsulot tannarxini kamaytirish, mehnat unumdorligini oshirish, resurslardan foydalanish samaradorligini yaxshilash hamda ishlab chiqarish hajmini ko‘paytirish imkonini beradi.

Innovatsion ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligi faqat yangi texnologiyalarni joriy etish bilan emas, balki innovatsion faoliyatni moliyalashtirish, ilmiy-tadqiqot ishlanmalarini tijoratlashtirish, malakali inson kapitalini shakllantirish, raqamli texnologiyalardan foydalanish va bozor talablariga mos mahsulotlar ishlab chiqarish bilan chambarchas bog‘liq. Shu sababli korxonalarda innovatsion rivojlanishning kompleks mexanizmini shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot davomida innovatsion loyihalarning iqtisodiy samaradorligini baholashda ishlab chiqarish hajmi, mahsulot tannarxi, mehnat unumdorligi, rentabellik, innovatsion mahsulotlar ulushi, investitsiyalarning qaytish muddati, eksport hajmi va yuqori qo‘shilgan qiymat kabi ko‘rsatkichlardan kompleks foydalanish maqsadga muvofiqligi aniqlandi. Mazkur ko‘rsatkichlarning o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilish innovatsion texnologiyalarning korxona faoliyatiga real iqtisodiy ta’sirini aniqlash imkonini beradi.

O‘zbekistonda innovatsion ishlab chiqarishni rivojlantirishning muhim shartlaridan biri ilm-fan, ta’lim va ishlab chiqarish o‘rtasidagi integratsiyani kuchaytirishdir. Oliy ta’lim muassasalari va ilmiy-tadqiqot tashkilotlarining korxonalar bilan amaliy hamkorligini kengaytirish ilmiy ishlanmalarining ishlab chiqarishga joriy etilish darajasini oshiradi. Buning natijasida ilmiy tadqiqotlarning amaliy yo‘naltirilganligi kuchayib, yangi texnologiyalar va innovatsion mahsulotlarni yaratish imkoniyatlari kengayadi.

Shuningdek, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish, xususiyl investitsiyalarni jalb etish, innovatsion loyihalar uchun moliyaviy va institutsional qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish zarur. Innovatsion faoliyatga yo‘naltirilgan investitsiyalarning samaradorligini oshirish uchun loyihalarni tanlash va baholashda ularning texnologik imkoniyatlari bilan bir qatorda bozor talabi, iqtisodiy rentabelligi va investitsiyalarning qoplanish muddati ham hisobga olinishi lozim.

Umuman olganda, O‘zbekistonda innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirish iqtisodiy o‘shishning sifat jihatidan yangi bosqichini shakllantirish uchun muhim imkoniyat yaratadi. Innovatsion texnologiyalar, ilmiy ishlanmalar,

investitsiyalar, raqamlashtirish va inson kapitalini yagona tizim asosida rivojlantirish korxonalarining uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta'minlaydi. Shu bois innovatsion ishlab chiqarish korxonalarini qo'llab-quvvatlash, ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish va ilm-fan hamda ishlab chiqarish o'rtasidagi aloqalarni kuchaytirishga qaratilgan mexanizmlarni yanada takomillashtirish O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror va innovatsion rivojlanishining muhim sharti hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Innovatsion faoliyat to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-630-son, 2020-yil 24-iyul.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-576-son, 2019-yil 29-oktabr.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni. 2022-yil 28-yanvar.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-son Farmoni. 2023-yil 11-sentabr.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-6097-son Farmoni. 2020-yil 29-oktabr.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6079-son Farmoni. 2020-yil 5-oktabr.
7. Schumpeter J.A. The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1934.
8. Drucker P.F. Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles. – New York: Harper & Row, 1985.
9. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1990.
10. Freeman C. The National System of Innovation in Historical Perspective // Cambridge Journal of Economics. – 1995. – Vol. 19, No. 1. – P. 5–24.
11. Lundvall B.-Å. National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning. – London: Pinter Publishers, 1992.
12. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The Dynamics of Innovation: From National Systems and "Mode 2" to a Triple Helix of University-Industry-Government Relations // Research Policy. – 2000. – Vol. 29, No. 2. – P. 109–123.